

Resûlullah Aleyhissalâm Efendimiz, insanlığa mükemmel bir medeniyet getirmiş, Medine'ye hicreti ile fiilen geçirdiği devletin anayasasının ikinci maddesinde "Müslümanlar, diğer insanlardan ayrı bir ümmettir." diyerek bu hususu tespit etmiştir. Öyleyse, medenî hayatımızın her meselesinde kendimize has bir değerimiz, bir tarzımız, bir şeklimiz olacaktır. Müslüman ve Müslüman olan herkes, daima meselelerinin "İslam'a göre" olanını bilmekle, bilmiyorsa arayıp bulmak ve onu tercih etmek ve onu hayata geçirmekle mukelleftir. Ticaret hayatımız da öyle, onun da İslam'a göre olanı vardır, olmayanı vardır. Sadece meslek erbabı olan tüccarlar değil, her insanın, ticaretle uzaktan yakından ilgisi sız konusudur. Alışveriş, şehirde yaşayanların, memur olanların günlük hayatlarının kaçınılmaz bir parçasını teşkil etmektedir. Önce belirtmek isteriz ki, Resûlullah Aleyhissalâm

ve onun ümmeti için "Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

"Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

"Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

"Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

"Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

"Rızık"ın onda dokuzu ticarettedir." buyurarak, (Suyuti, el-Feyzül-Kadiri, 3, 244) müesseselerini ticarete teşvik etmiştir. Ayrıca:

nelerdir? Mükellef ve Akıllı Olmak Dinimiz, ¸ocukları, delileri alışverişe elverişli/ehil bulmaz. Onların bu işleri velileri vasıtasıyla yürütülür. ¸ocuklar, büluğa yaklaştıkları takdirde, hayata alıştırmaları i¸in velilerinin izniyle alışverişe girişebilirler. Bunun dışında onlar, örüfen velilerinin izni olduğu kabul edilen ¸ocuk malları veya bunlara yakın kıymeti düşük şeylerin ticaretinde müsamahaya mazhar olurlar (Üstrûşenî, Ahkâmu’s–Sığâr, 198). Gayr–ı Müslimlerle Müslüman bir kimse alışveriş yapabilir. Bu meselede hi¸bir tahdit gelmemiştir. Resûlüllah’ın gayr–ı Müslimlerle ticarî muamelesi olmuştur. وعنعائشة رَضِيَاللّهُعَنْهاقالت:اشْتَرَى رَسولُاللّهِ مِنْيَهُودِىٍّطَعَاماًبِنَسِيئَةٍوَأعْطَاهُدِرْعاً لَهُرَهْناً مHz. Aişe, Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz’ın bir Yahudi’den bor¸lanarak yiyecek maddesi alıp, zırhını rehin bıraktığını belirtir. (Nesaî, Büyû, 83). Yine belirtelim ki, alışverişte uyulması gereken esaslar, gayr–ı Müslimlerle yapılan alışverişler i¸in de şarttır. Sözgelimi –ilerde a¸ıklayacağımız– ‘dürüstlük’ ve ‘anlayışlılık’ prensiplerine gayr–ı Müslimlerle olan muamelelerde de yer verilecektir. Satıcımız veya müşterimizin gayr–ı Müslim olması, ticarete uymamız gereken esasları ihlâlimizi meşru kılmaz. Müslüman Alıcı ve Satıcıların Evsafı Alışverişin kâmil mânâda dinin taleplerine uygun olması i¸in gerek alıcı ve gerekse satıcıda bazı vasıflar bulunmalıdır. Bunlar bulunmadığı takdirde bir kısım yanlışlıkların ve bu arada haramların işlenmesi daima ihtimal dahilindedir. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: İlim:Alışverişlerimizin İslâm’a göre olması i¸in birinci şart bilgidir. Her hususta olduğu gibi burada da mürşidimizin ilim olması lâzımdır. En azından nelerin haram, mekruh veya helâl olduğunu, alışverişini haram veya helâl kılan şartları, sebepleri bilmemiz gerekir. Hz. Ömer’ın: وعنعمر رضى اللّهعنه أنّه قال:]َيَبعْ فيسُوقِنَا إّمَنْ قَدْتَفَقَهَ فيالدِّينِ “Bizim ¸arşımızda dini bilen kimseler satıcılık yapsın.” dediği bilinmektedir (Tirmizî, Vitr, 21). Nitekim, İbnu Abidîn “Ve herhangi bir şeyle meşgul olan herkese, o mevzudaki haramdan ka¸ınabilmesi i¸in, onunla ilgili bilgileri ve ona terettüp eden ahkâmı öğrenmesi farzdır... keza alışveriş, nikâh, talâkla ilgili bilgiler de, bu meselelerle işğal etmek isteyen kimselere farzdır.” (İbn Abidin,

Reddü’l–Muhtar, 1, 29). Her Müslüman’ın bir surette ticarî meşguliyeti olacağına göre, burada belirtilen vasıf sadece tüccarları değil, herkesi ilgilendirir. İttika: Alışverişin İslâm’a göre olmasının mühim bir şartı, ticari muamelelerde harama düşmemek hususunda titiz olmaktır. Çünkü yeri gelince belirtileceği üzere, alışverişle ilgili bir kısım haramlar ve mekruhlar mevzubahistir. Bazen eşya, bazen ticarî usûl haram olabilir. Müslüman, ticaret yaparken harama girme veya düşme endişesi ile müteyakkız ve hassas davranmalı; dâima dikkatli, endişeli, kuşkulu ve Allah’tan korkar bulunmalıdır. Gevşekliği sebebiyle harama düşmesi durumunda uğrayacağı ziyanın büyüklüğünü anlamada şu hadis yeterlidir: “Vücuduna bir lokma haram giren kimsenin kırk gün ibadetleri kabul olmaz.” (İbn Kesîr, Tefsîr, 1/358; Deylemî, Müsnedü’l–Fırdevs, 3/592). Dürüstlük: Aslında her hususta dürüst olmak, Müslüman’ın temel vasıflarından biridir. Bunun önemi, alışveriş meselelerinde daha bir vurgulanmıştır. Dürüstlük deyince neleri kastediyoruz? Satan kimse, müşteriye malı hakkında doğru bilgi vermelidir, malın ayıbını, kusurunu gizlememelidir. Resûlüllah Aleyhissalâtü vesselâm, bir keresinde tüccarları şöyle uyarmıştır: إنَّ التُّجَّارَ يُبعَثُونَ يومَ القيامَةِ فجَّاراً إّ مَن اتَّقَى اللّهَ وَبَرَّ وصَدَقَ “Ey tüccarlar!... Şurası muhakkak ki, kıyamet günü tüccarlar, fâcirler (haddi aşan, Allah’a âsi olan kişiler) olarak diriltilecekler, ancak Allah’tan korkanlarla, dürüst olanlar ve (malın evsafını belirtirken) doğru söyleyenler hâriç.” (Tirmizî, Büyû, 4). Resûlüllah (s.a.s.), çarşı esnafını teftiş ederken bir buğday yığınının elini daldırır; alt kısmının rutûbetli olduğunu anlayınca, bunu dürüstlüğe uymayan bir davranış, bir hîle, bir aldatmaca olarak değerlendirir ve: مَنْ غَشَّنَا فليْسَ مِنَّا “Bizi aldatan, bizden değildir.” diyerek tepkisini ortaya kor. (Müslim, İman, 164; Ebû Dâvud, Büyû, 50; Tirmizî, Büyû, 74, [1215.h.]; İbn Mâce, Ticârât, 36). Hz. Peygamber: قالَ رَسُولُ اللّهِ: أدِّ امانةَ إلى مِن ائتَمنكَ، وَ تَخُنْ من خانَكَ “Sana itimad edene (verdiğin sözütut), emaneti eda et, sana ihanet edene dahi ihanet etme!” buyurarak.

(Tirmizî, Büyû, 38; Ebû Dâvud, Büyû, 81) hainlik yapan karşısında bile doğruluktan ayrılmamayı, hainliğe uğrayanın aynı şekilde hainlikle mukabelede bulunmaması gerektiğini emreder. Şu hadislerdeki yasaklar da böyle anlaşılmalıdır:

عن أبى هريرة
رضى اللّه عنه
أنّ رسولَ
اللّه قال:
َتَناجَشُوا
“(Alıcı olmadığınız hâide, fiyatları kızıştırmak için) müşteri ile satıcının aralarına girmeyin.” (İbrahim Canan, Kutub-i Sitte Tercüme ve Şerhi, Akçğ Yayınları: 3/62) يَقُولُ
اللّه تعالى
أنَا ثَالِثُ
الشّرِيكين
مَالَمْ
يَخُنْ
أحَدُهُمَا
صَاحِبَهُ،
فإذَا
خَانَهُ
خَرَجْتُ
مِنْ
بَينَهُمَا
 “Allah Teâlâ Hazretleri buyurdu ki: ‘Birbirlerine ihânet etmedikleri müddetçe, iki ortağın üçüncüsü Benim. Biri ihanet ederse, Ben aralarından çekilirim’” (Ebû Dâvud, Büyû, 27) 2– ZAMANLA VE MEKANLA İLGİLİ DÜSTURLAR Bir Müslüman için, ticaretin helâl çerçevede ve daha kârlı cereyan etmesi bakımından zamanla ilgili bilinmesi gereken hususlar vardır. Mühimlerini şöyle hatırlatabiliriz: ‘Erkenci’ Olmak İslam dininin, müntesiplerinden istediği temel değerlerden biri, daima dakik ve ‘erkenci’ olmaktır. Sabah güneş doğmadan fecir zamanında kalkıp ibadetini yapacak ve hemen günlük işlerine başlayacaktır. Borcunu geciktirmeyip vaktinde ödeyecektir. Verilen söze uyacak, vaatlerini vakti vaktinde yerine getirecektir. Bu hususu, “قالَرسُولُ
اللّهِ
اَللَّهُمَّ
بَارِكْ
ا‘مَّتِى في
بُكُورِهَا،”
o; yani: “Ey Allah’ım! Erkenci olmayı ümmetim hakkında mübarek kıl!” nebevî duası açıkça ifade eder. Bu duayı nakleden Sahr el–Gâmidî, Resûlüllah’ın, orduları bile sabah erkenden yola çıkardığını kaydettikten sonra kendisinin tüccar olduğunu, malları (müşterilere) sabahın ilk saatlerinde gönderdiğini, böylece zenginliğe kavuştuğunu kaydeder. (Tirmizî, Büyû, 6) Bir diğer hadiste de: “Sabah vaktindeki uyku, rızka mani olur.” buyurulmuştur. Bir diğerinde, sabah vakti uyuyan Hz. Fâtima (radiyallahu anhâ)’yı Resûlüllah’ın ayaklarıyla dürterek uyandırıp,

“Ey kızım, kalk, Rabbinin rızık taksimine şahit ol, gâfillerden olma, zira Allah rızıkı, fecrin doğumu ile gâml;neşin doğumu arasında taksim eder.” dediğini okumaktayız. (Terğib, 2/230) Cuma Vaktinde Ticaret Terk Edilmelidir Ticarete haram denince sadece haram olan mallar, tarzlar değil, başka şeyler de kastedilir. Bunlardan biri, ticaret yapılan zamandır. Nitekim Kur’an’ı Kerim, Cuma gâml;nâml; ezan okunurken alışverişin terk edilmesini emreder

10;14;1570;1575;14;10;1617;1615;1607;14;1575;
1575;1604;1617;14;1584;1616;10;1606;14;
1575;14;1605;14;1606;15;1608;1570;
1575;1616;1584;14;1575;

1606;1615;1608;1583;1616;1609;14;
1604;1616;1604;1589;1617;14;1604;14;1608;1577;1616;
1605;1616;1606;1618; 10;14;1608;1618;1605;1616;
1575;1604;1618;1580;1615;1605;1615;1593;14;1577;1616;
1601;14;1575;1587;1618;1593;14;1608;1618;1575;
1575;1616;1604;14;1609; 1584;1616;1603;1618;1585;1616;
1575;1604;1604;1607;1616;

1608;14;1584;14;1585;1615;1608;1575;
1575;1604;1618;1576;14;1610;1618;1593;14;
1584;14;1604;1616;1603;1615;1605;1618;
1582;14;1610;1618;1585;1612;

1604;14;1603;1615;1605;1618; 1575;1616;1606;1618;
1603;1615;1606;1618;1578;1615;1605;1618;
1578;14;1593;1618;1604;14;1605;1615;1608;1606;14;

“Ey iman edenler! Cuma gâml;nâml; namazı i’ccedil;in i’ccedil;ağrıldığınızda, her t’uaml;rl’uaml; d’uaml;nyev’icirc; alışverişi bırakıp Allah’ı anmaya, yani hutbeyi dinleyip namazı kılmaya koşun. Eğer bilerseniz bu sizin i’ccedil;in daha hayırlıdır.” (Cuma, 9).

Ulema, Cuma gâml;nâml; ezandan Cuma namazının bitişine kadarki vakitte alışveriş yapma veya Cuma namazı kılmaktan alıkoymak bir şey ile meşgul olmanın haram olduğunda m’uaml;ttefiktir. Beş Vakit Farz Namazları Vaktinde Kılıp, O Anda Başka Şeyle Meşgul Olmamak Farz olan Cuma namazı vaktindeki yasağa kıyas ederek ve farz olan diğer vakitlerin ilk vaktinde kılınmalarındaki efdaliyet d’uaml;sturundan hareketle, hassas m’uaml;’minlerin, beş vakit namazın ilk vakitlerinde ibadet yaparak Cenab’ı Hakk’ın rızasını aramalarının daha uygun olduğunu s’ouml;yl’uaml;yoruz. Bu tavsiyemiz, her namaz vaktinde “D’uaml;kkanı kapatmak gerekir” m’acirc;n’acirc;sında bir h’uaml;k’uaml;m değildir. Fakat “Hel’acirc;l rızık yolunda i’ccedil;alışmak da ib’acirc;dettir.” gibi gerek’ccedil;e ile, alışverişi bahane ederek namazı terk etmek veya bilerek kazaya bırakmak elbette caiz değildir.

Allah’a olan kulluk borcumuzu terk ederek yapılan i’ccedil;alışmaya ibadet demek i’ccedil;in şer’icirc; delil gerekir. Ayrıca, namazı ilk vaktinde kılmak mecburiyeti yoktur diye tehir alışkanlık haline gelebilir; bu bakımdan, hassas m’uaml;’min ilk vaktinde kılmayı alışkanlık haline getirir. Diğer Vacip Vazifeleri de Vaktinde Yapmak Teferruata girmeden hemen belirtelim ki, i’ccedil;ok kazanma hırsıyla, zamanımızı hep ticar’icirc; meşgulliyetlere tahsis etmek, bu y’uaml;zden de: Allah’a karşı vazifelerimizi, Kendimize karşı vazifelerimizi, Ailemiz fertlerine karşı vazifelerimizi, Komşu ve akrabalara karşı vazifelerimizi, C’ccedil;ocuklarımıza olan terbiye, ilgi, sohbet vazifelerimizi Ve diğer bir kısım vazifelerimizi, ihmal etmek doğru değildir.

Hadislerde, u’uaml;zerimizde bu i’ccedil;eşit vaz’icirc;felerin de bulunduğu hatırlatıldıktan sonra, “Her hak sahibine hakkının verilmesi gerektiği”ne dikkat i’ccedil;ekilir.” (Buhar’icirc;, Savm, 51; Tirmiz’icirc;, Z’uaml;hd, 64; Fethu’icirc;’ndash;Bar’icirc;, 5/114,

Mubârekefûriî, 7/96) Mekanla İlgili Düsturlar Bazı hadislerde, ticaretin tahdit edildiği mekânların da zikri geçer: Mescitler (Nesâî, Mesâcid, 22), insanların gidip gelmesine mahsus yollar, sokaklar vs. yerler, bu aslî vazifelerini haleldar edecek ticarî işgallerden yasaklanmıştır. İnsanların rahatça gidiş gelişlerini engelleyecek şekilde yol kenarlarını veya bizzat pazar yerini işgal ederek mal koyup eşya satmak yasaklanmıştır. Hz. Ömer’ın, pazar yerinde insanların gidiş–gelişlerini zorlaştıracak şekilde gelişigüzel bırakılmış bir demirci körüğünü tekmeleyerek parçaladığı rivâyet edilir. (Semhûdî, Vefâ’u’l–Vefâ, 2/479) 3. EYLEMLE (BİZZAT TİCARET FİİLİ) İLGİLİ DÜSTURLAR Faiz Yasağı Dinimiz, bütün çeşitleriyle fâizli ticareti şiddetle yasaklar. Kur’an–ı Kerim, faiz yemeyi “Allah ve Peygamberi tarafından harp ilan edilmiş” gibi ağır bir cürüm ilân eder ve bunu yapanların, kıyamet günü şeytan çarpmış gibi perişan bir halde kabirlerinden çıkip ebedî ateşe gireceklerini belirtir. (Bakara, 2/275–79). Kur’ân’ın bu şiddetli tavrına paralel olarak hadislerde de, faizden kaçınmanın gereği hususunda ciddî uyarılar gelmiştir:

لَعَنَ
رسُولُ
اللّهِ آكِلَ
الرِّبَا
وَمُوكِلهُ “Faiz yiyene de yedirene de Allah İânet etsin.” (Müslim, Müsâkat, 25; Ebû Dâvud, Büyû, 4; Tirmizî, Büyû, 2; İbn Mâce, Ticaret, 5, 8) Türkiye’nin içine düştüğü unutulmayacak ekonomik krizin, faize dayanan banka oyunları ile devlet hazînesinin soyulması sonucu ortaya çıktığını hatırladığımızda, yukarıdaki nebevî ifâdenin hikmeti inkâ edilemeyecek şekilde ortaya çıkacaktır. İnsanlığın yaşadığı bütün ihtilallerin, zekâtın verilmemesiyle birlikte, özde faizin sebep olduğu merhametsizlikten kaynaklandığı kanaatinde olan Bediüzzaman der ki: “Riba (faiz), atalet verir, şevk–i sa’yi söndürür. Ribanın kapıları hem de onun kapıları olan bu bankaların her dem nef’i ise (yani faydası), beşerin en fena kısmına olur; onlar da gâvurlardır. Gâvurlardaki nef’i en fena kısmındadır; onlar da zâlimler. Her dem zalimlerdeki nef’i (faydası, zâlimlerin) en fena kısmındadır; onlar da sefîhlerdir. Âlem–i İslâm’a bir zarar–ı mutlaktır... Kur’an’ın adaleti bâb–ı âlemde durup ribaya der: “Yasaktır! Hakkın yoktur; dönmeli!” Dinlemedi bu emri, beşer yedi bir sille. Müthişini yemeden bu emri dinlemeli.” (Nursi, Sözler, Lemaat, 730) Öyle ise Müslümanların bütün çeşitleriyle faizden uzak durmaları gerekir. Alışverişte Yeminden Kaçınmak Yemin, dinimizde bir delildir, hukukî bir değeri vardır. Yemin delilini kullanan kimseye inanmak gerekir. Bu temel hukukî prensibin bir riski var: İnsanlar yeminle aldatılabilir. Böyle durumların ortaya çıkmaması için dinimiz, hem Kur’ân–ı Kerîm ve hem de Aleyhissalâtü vesselâm’ın diliyle yemin meselesine müstesna yer vermiştir. Bu cümleden olarak alışverişte yemine yer vermek hoş karşılanmamıştır. Bir Buhari ve Müslim hadisinde Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz:

وعن أبى هريرة
رضى اللّه عنه

gibi– bir kısım ¸kar hesaplarıyla geciktirmek hi¸ mi hi¸ caiz değildir ve Aleyhissalâtü vesselâm Efendimiz, bunu “zulüm” olarak ifade etmektedir. قالَ رسولُ اللّه مَطْلُ الْغَنِىِّ ظُلَمٌ؛ْ “Zengin in üdemeyi savaçması zulümdür” (Buharâ, Havâlât, 1, 2, İstikraz, 12; Müslim, Müsâkât, 33) Yani, bu davranış bir hakka tecavüzdür. Şehidin bile Cennet’e girmesine mani teşkil eden (Müslim, İmâret, 120; Nesaî, Büyû, 98) bir “kul hakkı ihlâli” sınıfına girmektedir ve haramdır. Anlayışlı Davranmak Resûlüllah’ın farklı şekillerde yaptığı tavsiyelerden bir kısmı anlayışlı davranma başlığı altında toplanabilir; müsamaha, kolaylık, bağışlama vs. buna dahildir. Anlayışlı davranma, hem alan ve hem satan, her iki taraftan da beklenen bir husustur. Müşterinin mümkünse aldığı malın bedelini peşin ödemesi, değilse vadesi i¸inde ödemesi, istetmeden ödemesi gibi hususlar bir anlayışlılık olduğu gibi, alıcıya ve bor¸luya karşı satıcının da anlayışlı davranması gereken hususlar vardır. Şu hadise bakalım: رَحِمَ اللّهُ رجًُ سَمْحاً إذا بَاعَ وَاِذَا اشْتَرَى وإذاَ اقْتَضَى "Satışında, satın alışında, borcunu ödeyişinde cömert ve kolaylaştırıcı davranan kimseye Allah rahmetini bol kılсын".(Buhari, Büyû, 16; Nesaî, Büyû, 104; İbn Mâce, Ticârât, 28; Hâkim, Müstedrek, 2/56) Şartlara Uymak Resûlüllah’ın bir emirleri de şöyedir: “Müslümanlar, alışveriş sırasında kabul ettikleri meşru şartlara uymalıdır; yeter ki bu şart haram olanı helâl, helâl olanı da haram kılmasın.” (Tirmizî, Ahkâm, 17; Ebû Davud, Akdiye, 3594. h., İbn Mâce, Ahkâm, 2353.h)2 İş¸inin Parası Peşin Olmalı Resûlüllah Efendimiz (s.a.s.), iktisadî hayatta bor¸ların geciktirilmeden ödenmesini düstur kılarken, iş¸iye, emeği satın alınan insana olan borcun peşin ödenmesini emretmektedir: قَالَ رَسُولُ للّهِ صَلَّي اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أعْطُوا اجِيرَ أجْرَهُ، “Ücretle ¸alışan kimseye, ücretini, daha teri kurumadan ödeyin.” (İbn Mâce, Rühûn, 4). Münavî, “terin kurumadan verilmesi”nden maksadın, ödemede ¸abukluğun vacip olduğunu belirtmeye yönelik olduğunu ifade eder. “İş¸i ücretini talep ettiği takdirde, terlememiş olsa bile”;

ücretinin hemen verilmesi gerektiğine dikkat çeker. Ölçü ve Tartıda Hassas Olmak, Hîleye Yer Vermemek Kur’an–ı Kerim’de, eski milletleri helâk eden musibetlerden biri olarak ölçü ve tartıda yapılan hîle gösterilir. Sözgelimi, Hz. Şuayb’ın kavmi bu zaafından dolayı uyarılmış, yola gelmeyince helâk edilmişlerdir. (Hûd, 11/84–85, 94) Mutaffifîn Sûresi: وَيْلٌلِلْمُطَفِّفِينَنَقالَرَسُولُاللّهعنهماقالقالَرَسُولُاللّهِهْلِالمِكْيَالِوالميزانِإنكُمْقَدْوُلِّيتمأمْرَينِهَلَكَتْفِيهمَااُمَمُالسَّالفةُقبلَكُمْ Aleyhissalâtu vesselâm’ın ölçü ve tartı kullananlara bir uyarısı şöyledir: “Sizlere, sizden önçe helâk eden iki şey emânet edilmiştir: ‘ölçek’ ve ‘terazi’.” (Tirmizî, Büyû, 9) Teraziyi Müşteri Lehine Ağır Kılmak İslâm, yukarıda görüldüğü üzere, ölçü ve tartıda hileyi yasaklamakla kalmamış, her çeşit hile kuşkusunu bertaraf edecek bir tedbire de yer vermiştir: Satıcı, müşteri lehine, satılan malı tartıda biraz ağır kılacaktır. Bu maksatla Hz. Peygamber Aleyhissalâtü vesselâm, tartıcısına (vezzân): وَقالَلِلّذِىيَزِنُ زِنْوَأرْجِحْ “Tart ve (terazinin kefesini müşteri lehine) ağır kıl.” diye emretmiştir (Buharî, Büyû, 34, Hibe 23; Müslim, Müsâkat, 115; Tirmizî, Büyû, 6) Nitekim, bugün, dindar esnaf terazi kullanırken, satılan malı müşteri lehine biraz ağırlaştırarak tartar, sonra paketler. Paraya Karşı Hırslı Olmamak Dinimiz zenginliği övmüş, servet edinmeye teşvik etmiştir, ama paraya, mala karşı gösterilecek hırsı da kötülemiş, müşterilerin bu noktada uyarmıştır. Resûlüllah (s.a.s.): لُعِنَعَبْدُالدِّينَارِ، لُعِنَ

عَبْدُ
الدِّرْهَمِ
“Dinar ve dirhemın kullarına lânet edilmiştir.” buyurarak (Tirmizî,
Zühd, 4), servetlerinden düşen zekâtı, sadakayı ödemeyenleri, para
kazanma yolunda “Çalışmak da ibadettir.” gibi boş avunmalar ve
aldatmacalarla namaz, oruç, zekât gibi vazifelerini ihmal edenleri, daha çok
servet için haram–helâl tefrîk etmeyenleri uyarmıştır.
Resûlüllah’a göre, bu suretle, hırsıla elde edilecek servetle zengin
olunmaz, gerçek zenginlik kalp zenginliği, gönül zenginliğidir.
لَيْسَ
الْغِنَى
عَنْ
كَثْرَةِ
الْعَرَضِ،
وَلَكِنَّ
الْغِنَى
غِنَى
النَّفْسِ “Zenginlik mal
çokluğu ile değil, kalp zenginliği iledir.” (Müslim, 120; Tirmizî,
Zühd, 40) İhtikârdan Kaçınmak Hz. Peygamber (s.a.s.):
الْجَالِبُ
مَرْزُوقٌ
وَالْمُحْتَ
03;ِرُ
مَلْعُونٌ “Pazara
(satmak üzere) mal sevk eden (kâr eder, helâlinden) rızka kavuşur. İhtikâr
yapan (pahalansın da öyle satayım diye malını saklayan), lânete uğrar.” (İbn
Mâce, Ticârât, 6; Dârimî, Büyû, 12) buyurarak,
iktisadî hayata mühim bir düstur getirmiştir.. Bir başka hadiste, muhtekir,
Allah’ın kitabını inkâr edene benzetilirken, ihtikar etmeyen de “Allah yolunda
cihad eden”e benzetilir. (Câmi’u’s–Sağîr, 3/354) Şu halde,
ticarete piyasayı daima dolu tutmak esastır. Pahalandırarak daha çok kâr etmek
için malı piyasaya sürmemek, saklamak, (yani ihtikâr) yasaktır. Muhayyerlik
Hakkı Ticarete alıcı ve satıcının bilmesi gereken bir husus da muhayyerliktir. Alış veriş akdi, akdin
yapılmasıyla kesinleşmez. Hadiste kesinleşme, alanla satanın anlaştıktan sonra meclisten
ayrılmasına tâlik edilmiştir; öyleyse ayrılmadıkları müddeçe, taraflardan
biri akdi bozabilir: قالَ
رَسُول
اللّه nbsp;
الْبَيِّعَا
06;ِ
بِالْخِيَار
16; مَالمْ
يتَفرَّقَا،
فإنْ صَدَقَا
وَبَيَّنَا
بُورِكَ
لَهُمَا في

بَيْعِهِمَا، وَإنْ
كَتَمَا
وَكَذَبَا
مُحِقَتْ
بَرَكَةُ
بَيْعِهمَا
 “Alım–satım yapan iki taraf, beraber oldukları müddeçe, (akdi bozup–bozmamada) muhayyerdirler. Eğer alım–satım sırasında malın evsafı doğru olarak beyan edilirse, bu alışveriş her ikisi hakkında da hayırlı olur. Şayet (malın bazı ayıpları) gizlenir ve yalan söylenirse, bu alım–satımlarındaki hayır yok edilir.”
(Buharî, Büyû, 45; Müslim, Büyû, 47; Tirmizî, Büyû, 26) Elbette yolculuk hâlinde, gemide, uçakta yapılan akitler, süresi belirtilen akitler gibi farklı durumlar vardır. Ancak burada teferruata girmeyeceğiz. İstisnaî, hususî şartlar bir tarafa, alana da satana da, dinin tanıdığı “akitten dönme hakkı” ile ilgili şartlar bilinmelidir ve bunlara uyulmalıdır. Alışverişlerin Yazılması Âlimlerimiz, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) ciddî alışverişleri yazıp, üzerinde anlaşılan şartları kaydettiğini gösteren rivâyetlerden (Tirmizî, Büyû, 8) hareketle, bunun uyulması gereken bir edep olduğunu belirtirler.
Borçlanmalarda, az da olsa çok da olsa yazma, zaten Kur’ân emridir. (Bakara, 2/282) 4. EŞYA İLE İLGİLİ DÜSTURLAR Alışverişini ilgilendiren birçok hüküm, ticarete konu olan şeylerle ilgilidir. İslâm’da her mal “mukavvim” (kıymet biçilmeye, satışa konu olmaya elverişli) değildir. Sözgelimi, insanla ilgili kalp, böbrek vb. organlar; saç, kan, kemik gibi her hangi bir uzuv satışa konu olamaz. Bu, insanın hümetinden, yani muhterem bir varlık oluşundan ileri gelen bir hükümdür. İnsan dışında bazı şeyler daha vardır ki, onların yenilip içilmesi ve kullanımını haram edildiği için, ticarete de konu olamazlar. Bunları da sadece tüccarlar değil, her Müslüman’ın bilmesi gerekir. Haram Mallar Müslüman kişi bilecek ki, dinimizin haram kıldığı şeylerin ticareti de, yani alınması da satılması da haramdır: İçki ve domuz gibi. Hattâ Resûlüllah, içki ile ilgili olarak on tane haram veya haram işleyen kişi sayar: Şarap yapmak üzere üzümün suyunu sıkın ve sıktıran, kendisine sıkılan, şarabı taşıyan, kendisine taşınan, şarabı (bizzat veya vekaleten) satan, kendisi için satın alınan, şarap ikram eden (sâki), kendisine ikram olunan, şarabın bedelini yiyen.” (Tirmizî, Büyû, 59; İbn Mâce, Eşribe, 6) Haram, sâdece malın aynı (bizzat kendisi) itibarıyla haram olan maddî şeylerden ibaret değildir. Gayr–ı meşru, meselârüşvet, gasp, hırsızlık gibi yollardan kazanılan mallar da haramdır. Bu yollarla elde edilen malların satışı da haramdır. Nitekim şu hadis–i şerif, bu konuda uyarıcıdır: “Kim çalıntı bir malın çalıntı olduğunu bildiği halde satın alırsa, bu kimse, bu fiilin ayıbına da günahına da aynen iştirak eder.” (Feyzu’l–Kadîr, 6/64). Son iki hadis, harama götüren ve ona zemin hazırlayan dolaylı sebepler konusunda da ne kadar dikkat edilmesi gerektiğini gösterir. Ayrıca sonuncu hadis, haram ve helâl konusundaki duyarsızlığı, insanlığın sonu demek olan kıyametin sebeplerinden biri olarak gösterir: “İnsanlar öyle bir zamanda yaşayacaklar ki, o vakit kişi, bir mal aldığı zaman haram mı, helâl mi diye endişe duymayacak.” (Buhari, Büyû, 7; Nesâî, Büyû, 2) Şüpheli Şeyler Resûlüllah (s.a.s.), mürsquo;minlere sadece haramdan kaçınmayı değil, şüpheli şeylerden de kaçınmayı emretmiştir. Şurası muhakkak ki, dâîmî bir gelişme içinde

olan hayat şartları, haram mı helal mi olduğu belli olmayan yeni şeylerle karşılaşmamızı kaçırmaz. Bu durumlarda, bir nevi yetkisiz iktidar sayılacak bir hükme gitmektense ihtiyatlı davranmak, Resulullah tarafından, esas kılınmıştır:

1573;1606;1617;1614;
1575;1604;1618;1581;1614;1614;1604;1614;
1576;1614;1610;1617;1616;1606;1612;
1608;1614;1573;1606;1617;1614;
1575;1604;1618;1581;1614;1585;1575;1605;1614;
1576;1614;1610;1617;1616;1606;1612;1548;
1608;1614;1576;1610;1618;1606;1614;1607;1615;1605;1614;1575;
1571;1615;1605;1615;1608;1585;1612;
1605;1615;1588;1618;1578;1614;1576;1616;1607;1614;1575;1578;
1612; "Haram şeyler bellidir, helal şeyler de bellidir. Bir de haram mı helal mi olduğu belli olmayan şeyler vardır. Bu durumlarda şeyler dikkatli olunmalıdır; şeyden, şeyi kaldıran kesin bir bilgiye ulaşmaya kadar uzak dur." (Buharî, Beyhîqî, 2; Tirmizî, Kıyamet, 60) Kaynaklar: Sahih-i Buharî; Sahih-i Müslim; Sahih-i Tirmizî; Sahih-i Ebû Davud; Sahih-i Nesai; Sahih-i İbn Mâce; Ahmed ibn Hanbel, Müsned; Darimî, Sünen; Hakim, Müstedrek; Deylemî, Müsned; Firdevs; İbn Hacer, Fethu'l-Barih; Şerh-i Sahih-i Buharî; Heysemî, Mecma'u's-Sagîr; Şu'bu'l-İstîzâ; Zevaid; Süleymanî, Camiu's-Sagîr; Şu'bu'l-İstîzâ; İbn Abidin, Redd'u'l-Muhtar; İbn Kesir, Tefsir, 1/358; Mübârrik, Ref'ü'l-İstîzâ; Tuhfetü'l-Ahvezî; Semhî, Vef'ü'l-Vefâ; B. Said Nursî, Sünu'l-Zîler; Mübârrik, Feyzu'l-Kadîr. Bu Vaaz Prof.Dr. İbrahim CANAN Hocanın Peygamber Efendimizin Sünnetine Güvenli Ticaret Esasları Başlıklı yazısından bazı değişiklikler yapılarak hazırlanmıştır.

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)